

ÖGF-Lövet

STGÖTA GENEALOGISKA FÖRENING

Nr 121 JUNI 2015



Det gamla gästgiveriet i Fristad i Tåby socken på Vikbolandet håller på att återfå lite av sin forna glans under beskydd av hembygdsföreningen.

Foto: Robert Kronqvist

Central knutpunkt på Vikbolandet i nytt ljus

Gästgiveriet i Fristad i Tåby socken på Vikbolandet och några av dess brukare spelar en central roll i den berättelse som Robert Kronqvist bjuder på i detta nummer.

Under de tio år som Robert släktforskat har mycket tid ägnats åt just

Vikbolandet i allmänhet och gästgivarerna i Fristad i synnerhet. Det visar sig att namnet Knut återkommer ofta i byn. Flera kända efterlevande har också sina rötter i byn. Sven Jerring, operasångerskan Brita Hertzberg och Per "Plura" Jonsson i

Eldkvarn har alla en Knut från Fristad i antavlan. Men är det samma Knut?

Nej, inte enligt de resultat som Robert kommit fram till efter år av djupdykning i källmaterialet. Läs mer om fynden på

Sidorna 3-8



Det gamla gästgiveriet i Fristad hade sett bättre dagar då fotot togs 2007. Men nu håller Tåby hembygdsförening på att restaurera den gamla byggnaden. De äldsta delarna av huset byggdes för 365 år sedan. En dendrokronologisk undersökning som visade att timret i husets nedervåning slutade växa år 1605! Sannolikt användes timret på annan plats innan krogen började byggas 1650. Till höger en av de bevarade knutarna i gästgiveribyggnaden.

Foto: Robert Kronqvist

Jag har släktforskat i tio år och jag har lagt ner många timmar på att forska i Tåby och även lite i Kuddby församling på Vikbolandet. I Tåby har jag mest intresserat mig för den gamla byn Fristad. I rubriken skrev jag knutar i Fristad vilket jag tycker är passande, dels för att gästgivaregårdens knutar är minst 365 år gamla¹. Fristad var även en knutpunkt med vägarna och Krogen. Dessutom finns bonden Knut med i många antavlor och han får nu lite nytt ljus på sig.



Knutar och gästgivare i Fristad och Skamby

Av Robert Kronqvist, Åbyvägen 48, 610 40 Gusum. E-post: krona66@gmail.com

Med hjälp av otaliga källor som kyrkböcker, mantalslängder, brandstodshandlingar, lantmäteriets historiska kartor, dom- och jordeböcker, boskapslängder, bouppteckningar och diverse landskapshandlingar har jag fått fram en hel del om de tidiga Fristads- och Skambybönderna, krögarna och gårdarna. Här kommer jag

kort presentera en liten bråkdel av det jag funnit i arkiven.

Gårdarna

Vilka bodde i gårdarna under 1600-talet och hur kunde livet se ut i en by där en stor genomfartsväg fanns? Förmodligen var det en strid ström människor som stannade till vid krogen/gästgivaregården. Här gick landsvägen som de resande tog från Stockholm via Färjestaden i Östra Husby och vidare ner till Söderköping. Här delade sig även vägen som gick mot Å socken och Stegeborgs slott.

Fristad by bestod förr av fyra gårdar. Under det tidiga 1600-talet och framåt var

dessa gårdar en krono-, en frälse- och två skattegårdar. De fyra gårdarna låg på 1650-talet i en rad och en krog/gästgivaregård byggdes efter 1650² på motsatt sida av byn. De fyra gårdarna fick senare namnen Västergården, Bredgården, Gästgivaregården och Östergården.

I Västergården (krono) och Östergården (frälse) varierade brukarna ganska ofta

1) En dendrokronologisk undersökning på gästgivaregårdens timmer utfördes 2008. Den visade att timret i husets nedervåning slutade växa vintern 1605. På denna tid byggde man husen nästan direkt efter avverkning innan timret hann torka. Man drevade med mossa mellan stockarna för att få tätt.

2) Enligt ett domprotokoll i Björkekinds härad 1/11 1650 skulle samtliga häradsbor bidra till Fristads krogs uppbyggnad. Skatte- och kronogårdarna ska stå för två stockar och frälsegårdarna med en stock på 16 alnar (cirka 9,4 meter).

och dessa går jag inte in på här utan jag håller mig till de två skattegårdarna som senare fick namnen Bredgården och Gästgivaregården.

De första krögarna

I Björkekinds härads dombok pratas det om gästning i Täby första gången redan år 1609, den tiden verkar ansvaret för gästgiveri ha växlat mellan gårdarna.

Sattes nu andra till Gästgiffuare nemligen i Täby socken, vid Täby by Liungha Bönder alla och Blindestad och Olof i Liunga vara förman.³

På modern svenska betyder det att det var det Täbys tur att stå för gästgiveri och Olof i Ljunga blev ansvarig för detta. Det tycks som man på denna tid delade på ansvaret att hålla med gästgiveri i Täby. Ljunga och Blinnestads gårdar delade tydligen detta år på ansvaret.

Nästa gång det pratas om gästning i Täby är 1625:

"Peer i Frijestad beklagade sigh, at han icke wäll förnöijd ähr utaf sine häredzbor för then gästningh han allena uthi Uth-schrijffningen uthstodh, thetta öfuerwägades och affsades, at häradet ännu skal giffue honom Tijo daler och thär til medh få något mera utaff häradz Sachören."⁴

Denne Per är även nämnd i domboken som nämndeman och länsman, så när han även var ansvarig för gästningen kan man tänka sig att det var ordning och reda på torpet.

Skattegård 1 (Gästgivaregården)

Det dröjer sedan ända fram till år 1653 innan källorna talar om krögare i Täby igen, då nämns den första fasta krögaren Per Bengtsson i Fristad i mantalslängden. Per ägde skattegården vilken han hade köpt av bonden Lars Algotsson runt år 1648. Per Bengtsson förekommer flitigt i Björkekinds härads domböcker under åren 1648–1676. Trots att han själv dog 1670 så omnämns han ett flertal gånger efter sin död. Vad berodde detta då på? Jo, Per hade en benägenhet att låna pengar och han verkar även haft arrendebönder på sin gård. Förmodligen arrenderade han ut sin skattegård medan han själv var krögare. Att Per drogs med stora skulder och ofta var stämd till tinget kan man läsa om i domböckerna. Han hade lånat ihop pengar till att köpa skattegården vilket inte på något sätt var ovanligt att man gjorde, lågvarre verkar han haft svårt att betala tillbaka sina skulder.

När Per först nämns i domboken gäller

³ Björkekinds härads ting den 9/10 1609. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:1 (1595-1610) Bild 3020 (Denna liksom övriga fotnoter hänvisar till Arkiv Digital.)

⁴ Björkekinds härads ting den 2/7 1625. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:5 (1624-1629) Bild 1820



Karta över Fristad från krigsarkivets kartsamlingar anno 1653 med gårdarna på rad på ena sidan av vägen och krogen/gästgiveriet på den andra. Fristad skattegårdar är de två prickarna i mitten.

det just köpet av skattegården. En Lars i Vibberstad, Styrstads socken, protesterar mot köpet. Senare handlar det om stämningböter, fler protester mot Pers köp av gården, skattelättnader för nedbrunnen gård, (se vidare nedan), skulder, täppor, ägor och lägersmål med tjänstepigan.

Per hade tydligen även otur med sina fruar, tre stycken är funna, av vilka två verkar ha dött mellan 1660 och 1665. Den tredje hustrun Elin Persdotter födde honom en son 1665 och en dotter 1666. Sonen fick namnet Bengt och han dog knappt tre månader gammal. Hur det gick för dottern Kerstin är oklart.

Per Bengtsson slutade sina dagar 1670 och hade då suttit inhyst i Fristadstorpet sedan 1665. Han hade sålt gården till bonden Olof Olofsson som även blir nästa gästgivare.

Skattegård 2 (Bredgården)

I den andra skattegården som senare kom att kallas Bredgården bodde Knut Persson. Han är belagd där mellan åren 1635 och 1659.

Enligt jordeboken över Fristadsgårdarna på 1650-talet hade Knut både flest djur och mest utsäde och enligt boken Historiska nyheter från Vikbolandet 1646–1653 av Björn Helmfrid så hade Knut under missväxtsåret 1650 ett överskott av spannmål. Knut var detta år Täbys mest framgångsrika bonde och nummer fyra på hela Vikbolandet med en skörd på hela 48 3/4 tunnor.

Knut återfinns i mantalslängderna åren 1642–1659 med ett kort uppehåll 1654–1655. Då redovisas endast två av fyra bönder i Fristad. Hur kommer sig detta? Förklaringen kommer senare i domboken.

Knut i Fristad förekommer en del i

domböckerna mellan åren 1636–1659 och det är vi glada för. Här växer det fram en bild av en bonde som både verkar haft humör och även arbetat hårt. I domböckerna kan man läsa om köpet av Fristads skattegård 1635, om våld 1653, om misshandel och en koppling till Skamby gård i Kuddby socken och även om ett dråp i Fristad och då på honom själv!

Enligt ett tingsprotokoll den 29/10 1650, förkortat och förenklat, så står det:

Då kom för rätten Per Månsson i Täby, sina 16 år gl. och tilltalade Knut Persson i Fristad, att den skattegården i Fristad som Knut åboar, att den är Pers rätta fädernegård, osv.

Knut visar då upp ett häradsfastebrev daterat Kuddby 17 februari 1635 och som var godkänt i Björkekinds häradsrätt. Därmed var saken utagerad och något mera om detta togs inte upp i rätten. Knut bodde kvar på sin skattegård.

Den 3 februari 1654 framkom Knut Persson och Per Bengtsson i Fristad i rätten och beklagade den stora olycka den 5 december 1653, då en hetsig våld 1653 hade uppbärent deras hus, all deras spannmål osv. De får skattelättnader och försvinner därmed två år ur mantalslängden. I alla fall Knut, för han återfinns inte i mtl i Täby under åren 1654 och 1655, men hans hustru Maria Bengtsdotter och Per Bengtsson är skrivna under Brunneby lillgård de aktuella åren.

Vid tinget den 31/1 1655 så står det: "Knut i Fristad uppjuder 1 systerlott i Skamby, Kuddby sn."⁵

Med den ledtråden måste man gå tillbaka

⁵ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:36 (1654-1657) Bild 840 / sid 27

ka i alla källor och se hur det kommer sig att Knut i Fristad har koppling till Skamby i Kuddby.

Publicerade antavlor

Det finns två utlagda antavlor på anbytarforum, en för radioprofilen Sven Jerring och en för operasångerskan Brita Hertzberg, och så även en tryckt (se ÖGF-Lövet 95/2008 och 97/2009) för Per "Plura" Jonsson i Eldkvarn och som går tillbaka till en och samma Knut Persson i Skamby. Denna Knut ska vara belagd där mellan åren 1626 och 1634.

Kändisar fick fel anfader

Mycket riktigt finns en Knut Persson belagd i Skamby åren 1626–1634. Via domboksforskning kan man se att denna Knut hamnade i Fristad, Täby, och i domböckerna kan man även se att han inte kan vara far till Olof Knutsson i Skamby och därmed inte heller anfader till ovannämnda kändisar.

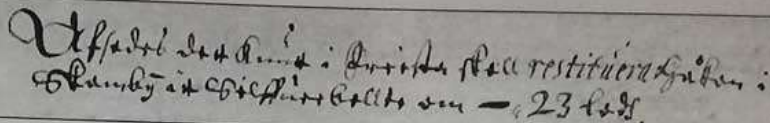
För att reda ut kopplingen Fristad-Skamby så gav ett ihärdigt läsande sida upp och sida ner och år för år i domböckerna och i landskaphandlingar mm resultat. Det fanns två Knutar i Skamby. En Knut är belagd där åren 1597–1619 och en annan Knut 1626–1634 och vidare en änka 1620 omgift med Per Ingmarsson omkring 1620. Det är just denna Per som ger en ledtråd i domboken 1622 till den första Knuten i Skamby.

"Per Ingemarsson som ägher et af framledhne Knutz barn i Skamby är komen in opå halfue hem/m/at, och flere smärre Sjyskon äre som under målsman äre, huilken icke nästan wille hafue Peer sittandens på 1/2 hem/m/at, ther om Peer befrågades om honom medh sin hustru, thet inrymmas tillåtas måtte, ther till honom suarades, efter hans hustru sin arfuedeel i hemmat hafuer, kan honom icke förnekas at en deel besittie. Och efter han nu Knecht är, och icke wül förmätte bestå halfue hem/m/at tilsades honom en tredingh at hädan efter bruka och besittie, ther efter och honom skal bytes hus till, then han widh macht holla, och sin lagha byggningh försuara skall, Stodh och måltzmannen upå at huem på hem/m/et siter måtte något såsom och thenne wara barnen till werld för sin Jord, dhetta betänctes, och ther om afsades at wtalt hem/m/et skulle them gifuas om åhret en daler ihet." 6

Vem var då framlidna Knut i Skamby? Åter till domboken men denna gång en dom från 1620:

"Kom för Rätthen Anders i Skambj

6) Björkekind's härads ting den 7/2 1622. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:3 (1612-1623) Bild 330



Domstolsbeslut om silverbältet 1644.

Målsman för sina brodersbarn och på the-
ras wegne sporde om the-
ras heem huru
thär om emellan the-
ras Stjffader och them
wara skall. Her om öfuerwägades alle
omständigheter och thär om afsades, at
barnen skulle nu hafue en tredingh af then
såd h nu på jorden står uthi sit Möderne
och swara till skatten thär effter i alla uth-
lager. Om kiortelen afsades, at stjffadren
skal låthe dottren få honom och hon skal
tiäne honom til Michaelis. Skal och han
gifue henne 2ne Tyger til medh som lofvat
gife. Wjdare om the-
ras heem afsades, at
stjffadren skal nu til komande år hafva
1/2 parten medh them at bruka och besittie
och thär efter med them utgöre rättig-
heten, och gifue them et lass höö utaf sin
part." 7

Med dessa två domar så kan man anta att Knut har en bror Anders i Skamby. Mer ledtrådar finner man i domboken 1622 men då i Östkind's härad.

"Anders i Skamby förfrågades om en kittel hans broder Knudt af sin swära för 15 mark, när thå Knudt war död h Anders giffta gick och kittelen qvar war, wiste icke andra mannen annat än thet hustrunes egen kittel war, läth thå man/en byggie och förbättre kitlen opå två daler. Wille nu Anders weta huru om kittelen bljffue skal, swarades att kittelen sambt the honom ägha skulle kom/m/a till nästa tingh." 8

Med dessa domar som grund får man anta att Knut hade sin svärmoder i Östkind's härad. Att Knut och Anders är bröder är det väl inget tvivel om. Men för att komma vidare med dessa herrar så dröjer domboken ända fram till 1641 innan man får en mer avgörande ledtråd.

"Då bleff och afsagt det Anders Olofsons arfwingar i Skamby, skola restituera Olof och Anundh i Skamby det sillfuer hällte som Anders hafuer warit måltzman före och bortsållt medan dee wore Onyndiga." 9

Där kom det äntligen ett patronymikon på Anders. "Olofs son". Eftersom jag redan gått igenom alla landskaphandlingar så vet jag att det fanns en Olof i Skamby och han är belagd där 1581–1596. Vidare

är Knut belagd där 1597–1619 och Anders 1611–1623. Anders Olofsson blev för övrigt enligt domboken tillsatt som gästgivare 1620.

Med detta vet vi att Knut Olofsson dog före 1620 och Anders Olofsson före 1641. Vi vet även att Knut Olofsson har två söner, Olof och Anund Knutssöner som farbrodern Anders Olofsson var målsman för. Det fanns även en syster som Per Ingmarsson var styvfader åt, Ingrid, död i Skamby 1675. Vi vet även att Anders Olofsson har arvingar i Skamby 1641. Det vi inte vet är namnet på Knut Olofssons änka i Skamby. Hon är tyvärr inte nämnd med namn någonstans i källorna och förblir därmed namnlös.

Silverbältet

Hur många silverbälten är kopplade till Skamby? Anders Olofsson i Skamby sålde ett silverbälte medan brorsönerna var omtynda enligt domen från 1641, men även Knut Persson i Fristad hade ett silverbälte och i en dom från Björkekind's härads ting den 9/6 1644 så står det: "Afsades dett Knut i Frista skall restituera Håkan i Skambj ett Silfferrbolle om - 23 Lodh." 10

Är det Knut i Fristad som har silverbältet som Anders Olofsson sålde? Och vem var Håkan i Skamby?

Han var bonde (ryttare 1630) belagd i Skamby från 1615 till sin död 1654. Han red själv för Skamby enligt roteringslängden 1630 men redan 1631 höll han med en ryttare. Gift med änkan NN Ingmarsdotter vars arvsdel i Ingelstad han sålde 1627. Samma år begärde han även av rätten att hans styvbarn måste få en målsman. Håkan nämns aldrig vid patronymikon i någon källa så han är lite svår att få grepp om. Håkans för mig kända barn är bara Maria Håkansdotter, gift 1646 med Johan Andersson i Friggesätter, Östra Ny socken, senare bosatt i Skamby. Maria dog 1658 i Skamby. Hon hade brodern Ingmar Håkansson, belagd i Skamby 1650 (domb. mtl.)

Per Ingmarsson i Skamby

Vad vet vi då om Per Ingmarsson i Skamby? Han är troligen den styvfader i Skamby som nämns 1620 (domb), knekt 1621-1622 (domb). Han är väl då med stor sannolikhet gift med Knut Olofssons änka NN. Det finns inte mycket mera att gå på så spekulationer får ta vid.

I Björkekind's härads dombok 31/5

7) Björkekind's härads ting den 17/7 1620. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:3 (1612-1623) Bild 1840

8) Östkind's härads ting den 12/11 1622. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:3 (1612-1623) Bild 2280

9) Björkekind's härads ting den 5/5 1641. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:13 (1640-1641) Bild 1150

10) Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:15 (1644-1645) Bild 2570

1621 nämns det en Per Knekt i Kudby.

*"Oluf i Agetomta klagar till Ingemars söner i Ingelsta, Jöns Trompetar och Peer en knekt at the komet druckna från Norköping till honom, öferfullet honom medh hugh och slagh om morgonen,"*¹¹ osv.

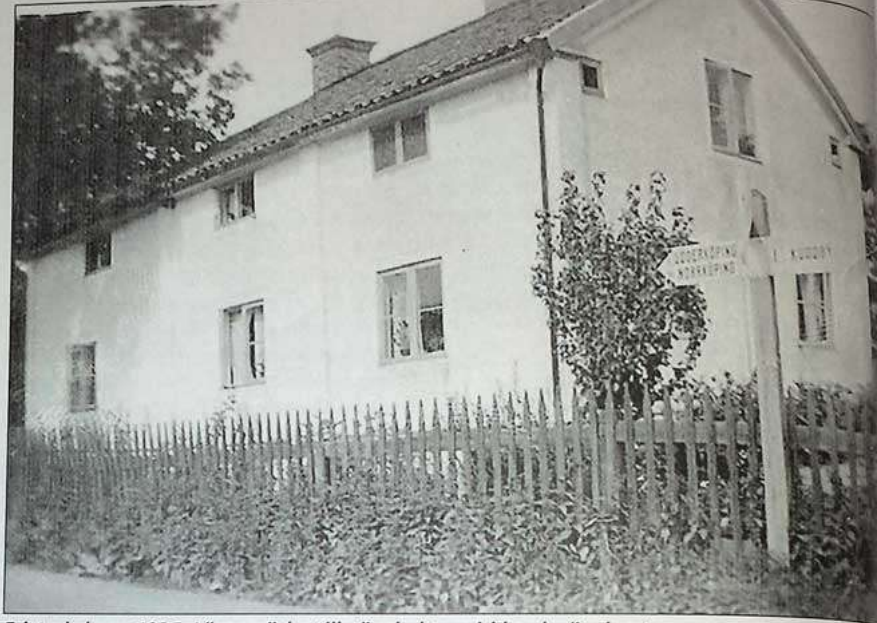
Ingmars söner i Ingelstad, det passar väl bra in eller? Sedan tiger källorna om Per Knekt i Skamby. Men med ganska stor sannolikhet är han en av de Ingmarssöner som nämns i domboken och han är då ifrån Ingelstad gård i Kudby.

Men vänta nu, hade inte Håkan i Skamby en hustru vars arvedelar i Ingelstad han sålde 1627? Var Håkan i Skamby gift med Per Ingmarssons syster? Det är inte omöjligt, men vem var hon gift med innan? Håkan hade ju styvbar enligt domen från 1627. Det finns många knutar att reda ut med släktskapen där!

Vem var Knut Persson i Skamby?

Han är belagd där 1626–1634 som knekt och bonde. Han var enligt roteringslängden knekt för Skamby 1628 men redan 1629 hade han en ersättare vid namn Nils Johansson. Kanske var Knut Persson son till knekten Per Ingmarsson från ett tidigare gifte innan det med Knut Olofssons änka i Skamby, eller så hade Knut Persson rent av gift sig med änkan i Skamby efter att knekten Per Ingmarsson dött? Eller var han gift med en syster till Knut eller Anders Olofssöner? Detta "lilla" problem är inte löst ännu. Knut Persson i Skamby är nämnd i domboken och i Skamby en gång och då i ett mål om syn på hans gårdsgårdar 1634. Troligen var hustrun död och ett arvskifte och ett nytt giftemål gjorde att Knut Persson flyttade till Täby socken. Den rättmätiga arvingen till Skamby, Olof Knutsson, var troligen nu myndig och ska ta över sin ärvda gård efter fadern Knut Olofsson.

"Samma dags klagade Borvidh i Linneberga i Åå socken till Knut i Skamby i Kudby sochen i så måto at när han med gårdsfougden och några fleer hade Sönt Knutz Giärdesgårdar och befunne at de icke woro Lagh gilla eller swars goda, Gärningsman grannar war på åker och Engh skada Lidit hafua. Ginge så till Knuth och wille honom derföre panta såsom de flerestådes gjorde, efter som dem utaf rätten war tillånit. När de så panten toge i Knutz stufue hafver han motwiltigt satt sig deremot och slogh så till Borved medh sin knif, ett Blodwite uti åidan på refbenet efter som witen betjände och han icke häller der till neka unde. Derföre skall Knut böta 20 D efter ag och gifva honom 5 P i Läkiare Löön



Fristads krog 1935. Lägga märke till vägskylden vid landsvägskanten.

Tillhör Täby Hembygdsförening

och 3 dagzverken för det han i sit arbete försummat hafver."¹²

Efter detta försvinner Knut i Skamby och nu dyker en Knut Persson upp i Fristad, Täby, 1635 och nu blir det i stället Olof Knutsson som är bonde i Skamby. Anund Knutsson gör som Knut Persson, han flyttar till Täby och är belagd i Fristad 1638 och i Fyrby västergård 1646–1663 men han är fortfarande delägare i Skamby och han säljer sina delar av gården till brodern Olof 1652 och 1659. Knut Persson är som tidigare nämnts belagd i Fristad 1635–1659 och även här har domböckerna varit till stor hjälp och haft en avgörande roll för att fastställa vem Knut var.

Att Knut hade humör vittnar domböckerna om, 1634 stack Knut en kniv i revbenen på Botvid, 1638 fick Knut och Anund i Fristad böter för att ha slagit Anders Ingesson med fyra blodviten. Och till sist 1659 kom Knut i slagsmål med Knekten Jonas Höök som ville låna en häst av honom och detta ledde till Knuts egen brutala död på sin gårdsplan i Fristad.

"Samma dags kãm för Rätten Knut Persons efterlätna änkia, hustru Maria Bengts dotter i Frjstadh och klagligen angaf huru såsom Hr. Kongl. Majt. wår allernådigaste Konungs Lifknekt Jonas Höök, hafver nu förleden d.18 Aprilis medh sitt Svårdh till döds stungit hennes man Knut Persson i Frjstadh, då benämnde Höök ifrån ifrån .. Kongl. Majst. och till Stäckholm resa skullä, Och framkãm för rätten en 20 åhrs gammal drängh, Nils Ravaldson benämnd som hade skutsat till

Frjstadh tillstades war, när samma slagsmål skedde och efter aflagd ed sålunda wtnade att när Jonas Höök kãm rydandes til gästgifvare gården i Frjstadh, stodh Nils Ravaldson där på gården hos gästgifvarens drängar, straxt begiärade Jonas häst, sade sigh hafva hetsiga åhränden och måste fort, då svarade en af gästgifvarens drängar där wara inga hästar hemma, uthan gick till närmaste grannen Knut Perßon, att skaffa häst, vad emädan något drögdtes medh hästen gick Jonas Höök in i Stugan till gästgifvarens hustru och begiärade frukost i den han förbetalning bekãm, I: och som han fått tillbordig och fick sigg medh, kãm grannen Knut Persons poike ingångandes och hade satt hästen på gården och sade att Knut will hafva för honom till Färgestaden 14 ör S:m. Då frågade Jonas gästgifvarens hustru huru långt dät räknas mellan bägge gästgifverien, svarade hon 2 myl då frågade Jonas poiken huarföre hans husbonde will taga öfver gästgifvar ordningen, sägandes wäl kan iagh gifva 2 ör penningar, men det förtrjter migh att iagh skall gifva öfver Cronans ordningh, poiken svarade iagh råder der intet om tj husbonden befalte migh säga om i wille icke så mycket gifva, så få i ingen häst, därmedh gick poiken ut, jag ryder hästen hem igän, när Jonas hade fått sigh mat, gick han uth och wille lägga sin sadel på Knuts häst och efftersom hästen war hemmreden, och Jonas wille fort, tj skickade han åter en annan aff gästgifvarens drängar, till Knut och begiärade att han mot penningar åhrläggjande kunde bekãmna hästen efter Cronans ordning, till nästa gästgifvare. När gästgifvare drängen kãm sade han att Knut war bortgången uthi ett svedielandh, kunde för dän skull Jonas för sin hetsiga resa inthet

1) Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:3 (1612-1623) Bild 1960

12) Björkekinds härads ting den 30/5 1634. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands län EVIIAAAF:10 (1634-1635) Bild 990



Så här ser samma hus ut i dag efter utvändig renovering.

Tillhör Täby Hembygdsförening

längre töfua uthan nögdades gå stälv uthi Knuts gårdh och ährfara om han kunde få hästen för penningar och när han kãm mötte han Knut i Portskifuet (?) och hade en yxa i handen, då sade Jonas Höök till Knut ähr i för godhe att låta Cronans folk bekãmna häst för penningar, svarade Knut inthet tvingar du någon häst aff migh, will du tvinga digh till häst så gå i andra gården, då ryckte Jonas uth sin wäria och slog Knut öfver hufvudet, strax slogh Knut honom igãn med yxhammaren ett slagh och en blånadh i pannan, sidan hafver Jonas Höök uthi samma furia stungit Knut ett Stingh med samma wäria uthi vänstra sjidan, huar aff affledhne Knut Person då strax där på platsen bief dödh liggandes, altså fick Jonas ingen häst, uthan moste ryda medh den samma hästen därom som han af den förrige gästgifvaren lãndt hade, sålunda war den berättelse, ofuanbemãlde Nils Ravalðson här för rätten :/ efter giord Edh å Book, gjorde huar emot målsäganden Knut Persons hustru Maria Bengts dotter ej mãdh skäl näka eller motsäga kunde, uthan framhade en ungh drãngh Måns Larßon b:dt, dãn drãngen Knut Persons Broðerson, som war hemma i gården när slagsmålet skedde och dãth samma berättade, undantagande han föregifver att Jonas Höök skulle hafva gånget uthi Knuts gårdh med wredz modh och sagt om Knut, iagh törs sticka min wäria igenom honom, dät Måns Larsson ej kunde bewyssa, ej håller gifs honom här uthinnan något witzordh, häradsborna berättat att den drãpta, Knut i Frýstad, hafva warit en Bullersam och redligh man.

Nãmbden hade denna saak, medh största flýt öfvervägat och mãdan fulkãmbli- gen pröfvas att Jonas Höök hafver uthan alla lifsnödh medh sitt Svãrdh till dödz

stunget Knut Persson i Frýstadh, Ty dömbdes Jonas Höök efter och Gudz och Wãrbligh lagh, Gen. g. Exod 21 Lev: 24 Maj 26 och drãpmål .. 2 cap: ifrån lifuet. Doch dätta uthi all underdãnighet, den högl: Kongl: hofrãtt öfver Giötharjuket, hemstãlt. Målsäganden som ähr den drãp- nes hustru, låter sigh nöia huadh Gudh, och höga öfverheeten här uthinnan täckes giöra, som medh föliande attest aff hennes kyrkioherde och några nãmbdemãn, gifu- en uthwysar. Drãparen Jonas Höök, fördes åter i fãngelse på Stãgeborgs Slott att förwaras, till höga öfverheetens nådiga resultion.

Ähr wethandes att wj underskrefne hafva warit på Jonæ Hööks wãngnar hoos Sal. Knuts i Frýstadh efterlãtna Ænkia och barn, och bedit dem ganska flitigt om wãnskap för dhet hetsiga, och oförmãdda fall och drãp, han ähr kãmmen uppå, som omstãndigheterna här till i Rätten opskrefne äre, och hafva dhe Swarat, att efter han war aff Hr Kongl. Maijtz. wãr allernãdãgste Herre och Konungh utsãnt, i Riksens sakers bestãllande Skiuta the och domen till Gudh och Kongl: Maijt och där mãdh måste sigh nöja låta.¹³

Den 9 augusti samma år blev troligen Jonas Höök benãdad, då rätten frågade Hustru Maria om hon kunde förlåta Jonas och hon inte stod efter hans liv. Om hon blev kompenserad för sin mans död framgår inte i domboken och något mer om drãpet nämns inte vidare i domböckerna. 1664 blir Måns i Ljunga och Lars i Stensvad målsmãn för Knuts yngsta son

13) Björkekinds härads ting 11/5 1659. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Östergötlands lãn EVIIIAAF:37 (1658-1662) Bild 1160 / sid 61

Isak. Hade Knuts äнка Maria Bengtsdotter avlidit då?

Knut Perssons barn

Med Maria Bengtsdotter i Fristad, Täby fick Knut minst två barn:

Per Knutsson Fristadius, född omkring 1641 och död 1675 i Linköping. Enligt Linköpings stifts herdaminne: "Petrus Canuti Fristadius. Stud. i Upsala 1665, Prästvigd 1669 7/7, komminister här (Stora Åby) 1670 1/6, under Prãstmötet i Linköping † 1675 1/2."

Även han en hetsporre, stãmd till tinget 1668 för misshandel, men han är då i Uppsala för studier.

Isak Knutsson född 164(?) omyndig 1664. Troligen identisk med skepparen, sjömannen Isak Knutsson gift med Sara Hansdotter 15/7 1683, mtl 1692 Isak träben + dotter, mtl 1693 Isak träbens äнка, mtl 1695 Isak träbens äнка, hu Sara. Isak död 8/10 1692, NN en gammal gubbe som gick med träben. Alla datum 1683-1692 från Sankt Olai, Norrköping

Knut Perssons andra hustru Maria Bengtsdotter i Fristad verkar vara en väldigt intressant kvinna. Källorna tyder på att hon kan vara syster med gästgivaren Per Bengtsson i Fristad och dotter till tiondeinspektören, fogden och befallningsmannen över Norra Möre och Stranda härader Bengt Persson Björk.

Maria hade även en bror som var borgmästare i Kalmar 1673-1680 vid namn Jonas Bengtsson Björk, och en syster Gunilla Bengtsdotter gift med korpralen och jägerinspektören Petter Raswill. De bodde i Fyrby, Täby, en kort tid åren 1665-1666. Dessutom halvsyskonen Catharina och Helena Mårtensdöttrar i Kalmar och troligen även en bror Bengt.

Svärfadern

Svärfadern Bengt Persson Björk var enligt domböckerna son till Per Nilsson i Fyrby. 14 Bengt var även ryttare för Fyrby 1630-1633 enligt roteringslängden. Han kallas tiondeinspektör 1639-1641 och sedan fogde, befallningsman över Norra Möre och Stranda härader 1642. Troligen dog han 1644 eller 1645, för 1644 betalar Knut i Fristad till Täby kyrka 1 dlr silvermynt som Bengt Persson i Fyrby tidigare

14) Per Nilsson i Fyrby, belagd där 1605-1639, Per förekommer mycket flitigt i Björkekinds härads domböcker (1605-1676). Han är en mycket intressant man som bråkar om allt och med alla samhällsskikt. Namn som stãthållaren Lindorm Ribbing, Gabriel Oxenstierna friherre till Tidaholm, Börje Jönsson till Sonstorp, stadshållaren Johan Björnsson är några namn som är nämnda i domböckerna. Håkan i Skamby och Ingolf i Klint är nämnda även de. Även vålaktad Mårten Hansson i Kalmar och Herr Jöns i Ålem. Per kallas vid något tillfälle och långt efter sin död för "salig Junker Per i Fyrby". Året var 1668.

utlovat, och 1645 lovade Knut 2 RB i testamentet och han gav även 17 d i klockpenningar efter salig Bengt Persson.¹⁵ Namnet Björk tog han givetvis efter sitt hemhärad Björkekind.

Han var gift med Margareta Jonsdotter Simonis, dotter av kyrkoherden Jonas Simonis i Ålem, Kalmar län. Margareta gifte om sig med borgmästaren i Kalmar (1650–1674) Mårten Hansson från Ålem, död 1679 i Kalmar.

Knut Persson bör även haft ett antal barn i sitt första gifte, födda i Skamby, Kuddby, mellan åren 1626–1634. En dotter bör vara Karin Knutsdotter död i Fristad 1693, gift med Nils Larsson, och en Ingrid Knutsdotter, död i Fristad 1716, gift med nämndemannen Jon Månsson, och en Ingegerd Knutsdotter, död i Fristad 1700 och gift med gästgivaren Olof Olofsson.

Slutord

Som synes är alla släktskap långt ifrån utredda och frågorna har för mig istället blivit flera med domboksforskningen, och kanske de aldrig heller blir lösta. Men det är väl en del av charmen att forska, man hungar alltid efter mer och vill lösa problem. Men här blev i alla fall några Knutar utredda.

Jag hoppas att någon kan se detta med nya ögon för själv så blir man blind och låst i tanken hur allt hänger ihop. För övrigt så kan man se att namnet Knut blev ett namn som förekom mycket i Fristad under 1600- och 1700-talet. Namnet Knut verkar ha varit starkt och gick vidare i släkterna i Fristad. Flera av gästgivarna hette Knut och Bredgårdens ägare under 1700-talet hette Knut Friberg(er). Många av Knutarnas ättlingar blev gästgivare

eller organister och några blev präster. Bredgården fanns sedan i samma släkt till 1839 och Gästgivaregården tillsammans med Östergården gick sedan vidare i samma släkt till 1940-talet.

Några av Knutarnas ättlingar utan inbördes ordning

Jöns Anundsson Fyrman, född i Fyrby, Tåby. Krögare och organist i Skällvik. Bosatt i Åsen, Mogata och Hammantorp, Skällvik och död 1695 i Skällvik. Gift 1:0 med Helena Storkersdotter, död i Östra Ny 1689. Genom deras son Gösta Fyrman, död 1759 i Skällvik, kommer man tillbaka ner till "Plura" en gång till. Jöns gift 2:a gången med komminister Olof Landelius dotter i Rönö, Margareta Landelia (1669–1704).

Per Sövringsson Haranaus, född 1668 i Östra Ny, organist.

Magnus Gustavsson Tollin, född 1724 i Fristad, Tåby, Kyrkoherde i Å, död där 1804.

Johan Fredrik Brunnstedt, född 1750 i Brunneby, Tåby, skrivare, stadsfiskal, stadskassör, rådman i Norrköping, död där 1806.

Knut Nilsson Törnbohm, född i Fristad, Tåby. Trumpetare i södra skånska regementet, död 1712.

Knut Friberg(er), född i Fristad 1700, rusthållare, hovrättsauskultant, död 1755 i Fristad, Tåby.

Knut Olofsson Friman, gästgivare i Fristad 1700–1707.

Knut Jonsson, gästgivare Fristad från 1709.

Knut Håkansson bonde i Gisselö, Kuddby.

Vid intresse så finns det flera källor noterade av mig från Arkiv Digital. Även delar av källor från SVAR som landskapshandlingar, boskapslängder, mantal m.m. Idag restaurerar Tåby hembygdsförening det gamla gästgiveriet i Fristad. Se Tåby HBF hemsida www.vikbolandet.eu På Facebook: sök Tåby hembygdsförening.

Välkommen till Amerikaveckan

Kinda och Ydre kommuner i södra Östergötland, i nära samarbete med Svenska Peter Cassel- och Andrew Peterson-sällskapen, inbjuder för fjärde gången till Amerikavecka, i år den 17 till 24 juli.

Mängder av människor emigrerade från våra bygder med önskan om en förändring i sina liv. De lämnade tryggheten för en annan verklighet de visste så lite om! Amerikaveckan handlar om människors drömmar, mod och viljestyrka. Det är ett evenemang som anknyter till våra

bygders kulturhistoria men som vuxit till en vecka till bredden fylld underhållning och aktiviteter för alla åldrar.

Vi hälsar er varmt välkomna.

För mera information:

Telefon 0494-194 10 eller hemsidan www.amerikaveckan.se



Kinda
kommun



YDRE
KOMMUN

¹⁵ Tåby CI:1 (1665-1697) Bild 13 / sid 17, och Tåby CI:1 (1665-1697) Bild 12 / sid 15.